वनवासी, [न्] पुं, (वनं वासयति सुरभीकरोतीति। वासि + णिनिः।) ऋषभनामौषधम्। शुष्ककट्फलः। वाराहीकन्दः। शालालीकन्दः। नीलमक्षिकन्दः। इति राजनिर्घण्टः॥ (वने वसतीति। वस् + णिनिः।) वनवासकर्त्तरि, त्रि॥ (यथा, मनुः। ६। २७।
"तापसेष्वेव विप्रेषु यात्रिकं भैक्षमाहरेत्।
गृहमेधिषु चान्येषु द्विजेषु वनवासिषु॥")

वनवृन्ताकी, स्त्री, (वनस्य वृन्ताकी वार्त्ताकी।) वृहती। इति राजनिर्घण्टः॥

वनव्रीहिः, पुं, (वनस्य व्रीहिः।) नीवारः। इति हेमचन्द्रः। ४। २४२॥

वनशूकरी, स्त्री, (वनस्य शूकरीव रोमशत्वात् मांसलत्वाच्च।) कपिकच्छुः। इति राजनिर्घण्टः॥ (वनस्य शूकरी।) आरण्यवराही च॥

वनशूरणः, पुं, (वनजातः शूरणः।) वनोद्भवौल्लः। वन ओल इति भाषा। तत्पर्य्यायः। सितशूरणः२ वन्यः ३ वनकन्दः ४ अरण्यशूरणः ५ वनजः ६ श्वेतशूरणः ७ वनकण्डुलः ८। अस्य गुणाः। रुच्यत्वम्। कटुत्वम्। उष्णत्वम्। कृमिगुल्मशूलादिदोषसर्व्वारोचकनाशित्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥

वनशृङ्गाटः, पुं, (वनस्य शृङ्गाट इव कण्टकावृतत्वात्।) गोक्षुरकः। इत्यमरः। २। ४। ६६॥ (अस्य पर्य्यायो यथा,—
"गोक्षुरः क्षुरकोऽपि स्यात् त्रिकण्टः स्वादुकण्टकः।
गोकण्टको गोक्षुरको वनशृङ्गाट इत्यपि॥
पलङ्कषा स्वदंष्ट्रा च तथा स्यादिक्षुगन्धिका।"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)

वनशृङ्गाटकः, पुं, (वनशृङ्गाट + स्वार्थे कन्।) गोक्षुरकः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनशोभनं, क्ली, (वने जले शोभयतीति। शुभ + णिच् + ल्युः।) पद्मम्। इति शब्दचन्द्रिका॥ वनस्य शोभाकर्त्तरि, त्रि॥

वनश्वा, [न्] पुं, (वनस्य वने वा श्वा कुक्कुरः।) गन्धमार्जारः। वृकः। व्याघ्रः। इति मेदिनी। ने, २०७॥

वनसङ्कटः, पुं, (वने सङ्कटो बाहुल्यं यस्य।) मल्लरः। इति शब्दचन्द्रिका॥

वनसमूहः, पुं, (वनानां समूहः।) अरण्यसंहतिः। तत्पर्य्यायः। वन्या २। इत्यमरः। २। ४। ४॥ वान्या ३। इति शब्दरत्नावली॥ जलसमूहश्च॥

वनसरोजिनी, स्त्री, (वनस्य सरोजिनी पद्मिनीव शोभाकरत्वात्।) वनकार्पासी। इति शब्दरत्नावली॥

वनस्थः, पुं, (वने तिष्ठतीति। स्था + कः।) मृगः। इति शब्दचन्द्रिका॥ (वानप्रस्थः। यथा, मनुः। ५। १३७।
"एतच्छौचं गृहस्थानां द्विगुणं ब्रह्मचारिणाम्।
त्रिगुणं स्यादनस्थानां यतीनान्तु चतुर्गुणम्॥")

वनवासिनि, त्रि॥ (यथा, हरिवंशे। १५२। २१।
"प्रवृत्तचक्रो वृषतिर्वनस्थान्
गजान् गजैः खेरिव वीर्य्यदीप्तान्॥")

वनस्था, स्त्री, (वने तिष्ठति या। स्था + कः। टाप्।) अम्लवेतसः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनस्पतिः, पुं, (वनस्य पतिः। पारस्करादित्वात् सुट्।) विना पुष्पं फलिद्रुमः। (यथा, मनुः। १। ४७।
"अपुष्पाः फलवन्तो ये ते वनस्पतयः स्मृताः॥")
वृक्षमात्रम्। इति मेदिनी। ते, २१६॥ (यथा, महाभारते। १। १४१। १६।
"कथं नु शाखाभिरेकिभिन्नमले वनस्पतौ॥")
स्थालीवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥ (अस्य पर्य्यायो यथा,—
"नन्दीवृक्षोऽम्बुमेदः प्ररोहो गजपादपः।
स्थालीवृक्षः क्षयतरुः क्षीरी च स्याद्वनस्पतिः॥"
इति भावप्रकाशे। १। १॥
वृतवृक्षस्य पुत्रविशेषः। यथा, भागवते। ५। २०। २१॥ "आत्मा मधुरुहो मेघवृक्षः सुधामा भाजिष्ठो लोहितवर्ष्मा वनस्पतिरिति वृतवृक्षसुताः॥" वटवृक्षः॥ तत्पर्य्यायो यथा,—
"वटो रक्तफलः शृङ्गी न्यग्रोधः स्कन्धजो ध्रुवः।
क्षीरी वैश्रवणावासी बहुपादो वनस्पतिः॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)

वनहरिद्रा, स्त्री, (वनोद्भवा हरिद्रा।) अरण्यहरिद्रा। तत्पर्य्यायः। शोली २ शोलिका ३ वनारिष्टा ४। अस्या गुणाः। कटुत्वम्। गौल्यत्वम्। रुच्यत्वम्। तिक्तत्वम्। दीपनत्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥ अपि च।
"अरण्यहलदीकन्दः कुष्ठवातासनाशनः॥"
इति भावप्रकाशः॥

वनहासः, पुं, (वनस्य हास इव प्रकाशकत्वात्।) काशतृणम्। इति त्रिकाण्डशेषः॥ कुन्दवृक्षः। इति राजनिर्घण्टः॥

वनहासकः, पुं, (वनहास + स्वार्थे कन्।) काशतृणम्। इति शब्दरत्नावली॥

वनाखुः, पुं, (वनस्याखुः।) शशकः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

वनाखुकः, पुं, सुक्रः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

वनाजः, पुं, (वनस्य अजः।) वनच्छागः। तत्पर्य्यायः। इङ्गिकः २ शिशुवाहकः ३ वृषशृङ्गः ४। इति हेमचन्द्रः। ४। ३४४॥

वनाटुः, पुं, वर्ब्बरा। नीलमक्षिका। इति शब्दचन्द्रिका॥

वनामलः, पुं, (वनस्य आमल आमलक इव।) क्षुद्रामलकफलः। इति शब्दमाला॥

वनाम्रः, पुं, (वनस्य आम्र इव।) कोशाम्रः। इति राजनिर्घण्टः॥ (गुणादिविशेषोऽस्य कोशाम्रशब्दे ज्ञेयः॥)

वनायुः, पुं, देशविशेषः। यथा,—
"गया गयश्च वानायुर्वनायुर्यदुसात्वतम्।"
इति शब्दरत्नावली॥
(यथा, महाभारते। ८। ७। ११।
"आजानेयैः सैन्धवैः पार्व्वतीयैर्नदीजकाम्बोजवनायुवाह्लिकैः॥"
दानवविशेषः। यथा, महाभारते। १। ६५। ३०।
"गरिष्ठश्च वनायुश्च दीर्घजिह्वश्च दानवः॥")

वनायुजः, पुं, (वनायौ देशे जायते इति। जन + डः।) वनायुदेशोद्भवघोटकः। अस्य रूपान्तरं वानायुजः। इति शब्दरत्नावली॥

वनारिष्टा, स्त्री, (वनजाता अरिष्टेव।) वनहरिद्रा। इति राजनिर्घण्टः॥

वनार्चकः, पुं, (वनस्य अर्चक इव। नियतपुष्पचायित्वात् तथात्वम्।) पुष्पजीवी। मालाकारः। इति जटाधरः॥

वनार्द्रका, स्त्री, (वनोद्भवा आर्द्रका।) वनभवार्द्रकम्। इति राजनिर्घण्टः॥ अस्याः पर्य्यायगुणौ ऐन्द्रशब्दे द्रष्टव्यौ॥

वनालिका, स्त्री, (वनं अलति भूषयतीति। अल + ण्वुल्। टापि अत इत्वम्।) हस्तिशुण्डी। यथा,—
"वज्रवल्लाश्मसंहारो हस्तिशुण्डी वनालिका।"
इति हारावली। ६५॥

वनाश्रयः, पुं, (वनमेव आश्रयो यस्याः।) द्रोणकाकः। इति जटाधरः॥ (अरण्याश्रयिणि, त्रि। यथा, मार्कण्डेये। १०६। ४३।
"सौदिष्यत्यखिलो लोकस्त्वयि भूप! वनाश्रये॥")

वनाहिरः, पुं, (वनस्य आहिरः।) शूकरः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

वनिः, पुं, अग्निः। खनि कषि अजि असि वसि सनि भ्रनि शनि वलिभ्यश्च। इत्यनेन वनधातोः पूर्व्वोक्तवृत्त-इप्रत्ययेन निष्पन्नः। इति सिद्धान्तकौमुद्यामुणादिवृत्तिः। ४। १३६॥

वनितः, त्रि, (वन + क्तः।) याचितः। सेवितः। इति मेदिनी। ते, १४६॥

वनिता, स्त्री, (वन + क्त। टाप्।) जातरागस्त्री। स्त्रीसामान्यम्। इति मेदिनी। ते, १४६॥ (यथा, रघुः। २। १६।
"वशिष्ठधेनोरनुयायिनं तमावर्त्तमानं वनिता वनान्तात्।
प्रपेदे निमेषालसपक्ष्मपङ्क्तिरुपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम्॥")

वनी, स्त्री, वनम्। इत्यमरटीकायां भरतः॥ (यथा, साहित्यदर्पणे। २।
"कैलीवनीयमपि वञ्जुलकुञ्जमञ्जु॥")

वनी, [न्] पुं, (वनं आश्रयत्वेनास्यास्तीति। वन + इनिः।) वानप्रस्थः। यथा,—
"गृहमेधी शरद्वसन्तयोः व्रीहियवाभ्यां यजेत वनी वर्षासु श्यामाकैरापक्वैर्व्वन्यैः पुरातनैर्व्वा।" इति आह्निकतत्त्वे हारीतः॥

वनीकः, त्रि, याचकः। इत्यमरटीकासारसुन्दरी॥

वनीयकः, त्रि, (वनिं याचनमिच्छतीति। क्यच्। ततो क्वुन्।) याचकः। इत्यमरः। ३। १। ४६॥